

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 6
November
1986

Først Frøslevlejren. Så Fårhuslejren. Derefter Padborg-lejren...
— og nu kursus- og aktivitetscenter for Dansk Røde Kors

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. (03) 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. (09) 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehjemmets adresse er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. (04) 46 53 42.
Tilsynsførende: fru Karin Boysen, Østerbyvej 46, Østerby, 6470 Syd-Als, tlf. (04) 46 51 75.

Medlemmer: Iflg. fundatsens paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. (03) 86 55 59.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre, Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 86 22.

Kasserer: Skræddermester Povl Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. (02) 91 13 72.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. (06) 81 07 09.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, Lundeberg, 5874 Hesselager. Tlf. (09) 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Volmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. (04) 67 31 53

Oberst K. Kjeldsen
Tingagerhjemmet, 5750 Ringe
Tlf. (09) 62 31 63

Overbetjent Ejler Mortensen
Nørregade 6, 6440 Augustenborg
Tlf. (04) 47 17 04

Sparekassedirektør Einer Hauberg
Holballe 3, 6473 Tandslæt
Tlf. (04) 44 76 04

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. (06) 27 04 28

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. (05) 82 65 72

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. (07) 12 11 84

Herreekviperingshandler
Carl Otto Larsen, Lærkevej 6
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 11 60

Provst Poul Riis
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. (03) 53 35 34

Direktør Bernt Johannesson
Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby
Tlf. (02) 87 02 64

General Fl. B. Larsen,
Kongstedgården, 4293 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 07

Maskinmester H.P. Skjoldborg
Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg
Tlf. (04) 42 57 07

Læge Axel Jørgensen
Duebrødrevvej 14, 9000 Aalborg
Tlf. (08) 12 06 70

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2.t.v., 2800 Lyngby
Tlf. (02) 88 12 42

Solveig Skjøtt
Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse
Tlf. (02) 48 56 74

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 3.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Poul Nielsen,
Bavnebjergspark 6,
3520 Farum
(02) 95 22 08
Telefontid: kl. 17-18
Årsabonnement 50,- kr.
Udenfor Skandinavien betales et
portotillæg på 30,- kr.
Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af
bladet rettes hurtigst muligt ved
henvendelse til udleveringspost-
kontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark,
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1,
8600 Silkeborg
(06) 81 07 09

Frode Toft,
St. Kongensgade 63,5,
1264 København K
(01) 15 59 57

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Frøsløvlejren nu kursuscenter for Dansk Røde Kors	151
God oplevelse for 4.maj kollegierne	152
Runde dage	153
Besøg fra USA i Gilleleje	154
Buchenwald-Lied	156
Da krigen kom til Lillesand	158
Foreningerne	162-164
Mindeord	165
Bøger	166

De følgende numre af vort blad
udkommer 15/12 1986 og 15/2
1987. Stof fremsendes senest 4
uger før de nævnte dage.

Pigtraad-Gestapofangen

NR. 6

NOVEMBER 1986

41. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapo-Fangerne . Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen . Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Frøslevlejren nu kursuscenter for Dansk Røde Kors

Dansk Røde Kors' kursus- og aktivitetcenter er beliggende i naturskønne og historiske omgivelser i Frøslevlejren kun et par kilometer fra den dansk/ty-ske grænse. Området omfatter ud over centret, bl.a. det legendariske Frøslev-museum, hvori udstilles velbevarede minder fra besættelsestiden.

På de 2400 m² - fordelt på 4 nymoderniserede bygninger, som Dansk Røde Kors indtil nu råder over - forefindes samtlige de faciliteter, man kan forvente i et moderne kursus- og aktivitetcenter.

Yderligere to bygninger er under modernisering. De er taget i brug i efteråret 1985, således at Dansk Røde Kors' kursus- og aktivitetcenter nu råder over i alt ca. 120 sengepladser.

Bygningerne

- 1 bygning med 29 enkeltværelser med bad/toilet for hvert 2. værelse samt en opholdsstue.
- 1 bygning med 16 værelser med bad/toilet og spisekøkken for hvert 4. værelse. Hvert værelse kan rumme 2-5 personer.
- 1 bygning med køkken, spisestue, 2 opholdsstuer, kontor m.v.
- 1 bygning med møde- og undervisningslokaler med AV-udstyr. Her forefindes 5 grupperum med plads til 10 personer i hvert, 2 undervisningslokaler med plads til henholdsvis 20 og 35 personer. 1

moderum med plads til 60-120 personer samt AV-værksted.

- De 2 nye bygninger vil bl.a. rumme 40 enkeltværelser med eget bad/toilet samt en konferencsal med plads til ca. 200 personer.

Forplejning

Kursus- og aktivitetcentret tilbyder samtlige hovedmåltider samt formiddags-, eftermiddags- og aftenkaffe/te.

- Morgenmaden serveres efter individuelle tidspunkt-ønsker.
- Frokost serveres kl. 12.
- Middag serveres kl. 17.30.

I øvrigt er centerets ledelse altid lydhør over for specielle ønsker om ændringer af tidspunkter for indtagelse af måltiderne.

Priser (normalpriser pr. 1. juli 1985)

Pris pr. døgn for helpension (overnatning + ovennævnte måltider excl. drikkevarer) kr. 275-300 kr.

Priser for specielle arrangementer aftales særskilt.

Beliggenhed

Frøslevlejren ligger 2-3 km vest for Padborg og ca. 6 km vest for Kruså. Kører man ad motorvej E66 i sydlig retning, drejer man fra ad den sidste frakørsel inden Frøslev Grænse ved skiltet »Padborg/Told«. Herefter viser skilte mod Frøslevlejren.

Det er nemt at komme til centeret, hvad enten man ankommer i bil, bus eller tog. Såvel busser som tog stopper hyppigt i Padborg, hvorfra det er hurtigt og billigt med taxi at køre til centeret, som er behjælpelig med fællestransport, hvorved udgifterne bliver minimale.

De to nærmeste lufthavne er Sønderborg og Skrydstrup, hvorfra der til centeret er henholdsvis ca. 40 km og 50 km.

Seværdigheder

Frøslevlejren er med sin beliggenhed i det sydligste sønderjyske område tæt på en række store og interessante seværdigheder. Indenfor 3-4 timer er det muligt i et roligt tempo bl.a. at nå mål som Dybbøl, Tønder, marskområderne og den nye sluse ved Højer. Og så ligger hele det nordtyske område naturligvis inden for rækkevidde. Selve centeret ligger omgivet af tæt nåleskov og giver muligheder for pragtfulde vandreture. Flere steder er der afmærkede stier til glæde for bl.a. løbefolket.

Cafeteria

Et nyindrettet cafeteria blev taget i brug i forsommeren 1985. Her tilbydes gængse cafeteria-varer til beskedne priser.

Reservation

Bestilling sker ved henvendelse til Dansk Røde Kors' kursus- og aktivitetcenter i Frøslevlejren, Lejrvejen 85,

6330 Padborg, tlf. 04-676644 eller tlf. 04-623182 (Karen Nymand Nielsen privat).

Kommentar

Froslevlejrens museum med tårnet er naturligvis bevaret. Samlingerne her er gennem årene øget, og besøgstallet er kolossalt stort. De mange lejrskoler, der holdes i Sønderjylland, samler elever fra hele Danmark, og de har alle et besøg i lejren som et fast punkt på arbejdsprogrammet.

Af bøger, der dækker lejrens historie og det liv, der udfoldedes her, kan nævnes: *Jørgen Mågård: Froslev. Tysk fangelejr i Danmark*. Den er udkommet i flere udgaver, sidst i 1974.

FRØSLEVLEJREN FÅRHUSLEJREN PADBORGLEJREN

»Lejren med de trende Navne«

Her i store Graners Ly
ligger en Soldaterby.
Lejren med de trende Navne,
hvor de maatte Frihed savne,
som i Krigens onde Aar
delte Fangers triste Kaar.

Lejren her har mange Minder
for vor »Modstands Mænd og Kvinder«,
og for dem betød det Livet,
da vort Land blev Frihed givet.

Nu et andet Navn fik den,
dog en Tid svandt atter hen,
hvor til Huse endnu var
Fanger, som forraadt os har,
der gik Bud for Fremmedmagt,
som vort Land var underlagt.

Minderne har sat sit Spor,
men en Ungdom nu her bor,
der Soldatens Pligt skal lære
og til Værn for Riget være
tjene Danmarks Konge her
og staa Vagt ved Grænsen der.

Fortids Minder her skal tale
vække Unge op af Dvale,
lære dem paany at bede,
»Skærme Gud vor gamle Rede
skænke os et Danmarkskort,
hvor alt dansk igen er vort«.

Padborglejren den 15. juli 1953
Augusta Hansen, Sygeplejerske.

Fra Froslevlejren i dag

Kollegierne vandt sejr over fondsbeskatning

De ni 4.maj kollegier er blevet slettet af fondsregistret og vil herefter ikke blive berørt af eventuelle skærpede skatteregler i relation til erhvervsdrivende fonde. Det oplyste Kollegierådets formand Niels A. Eigenbroth i sin beretning på kollegiernes årsmøde i Marstal den 17. oktober. Efter fritagelsen er 4.maj kollegierne ikke omfattet af beskatningsreglerne i de nye fondslove.

Forhandlingerne, som nu er ført til en lykkelig afslutning, har stået på i et par år, og den heldige gennemførelse skyldes alene den ihærdighed og fremsynethed, som har været kendetegnende for Svend Truelsens indsats i sagen.

Det afgørende i forhandlingerne har været, at 4.maj kollegierne fortsat bevarer deres integritet og identitet, og at ingen offentlig myndighed vil kunne blande sig i ledelsesprincipper og i optagelseskriterier.

Alene den fælles formue »Kollegefonden« er omfattet af fondsregistreringen og vil næppe kunne undgå den årlige beskatning eller afgift, som det hedder i myndighedernes sprogbrug. Fonden har netop passeret en beholdning på 2 millioner kroner, og den tjener som sikkerhedsnet for kollegiernes beståen som mindesmærker for Danmarks frihedskamp.

Runde dage

Peter Møller Madsen, Sjøløv Boulevard 12, 2450 Kbh. SV (Hannover-Stöcken) 65 år 24. november (fmd. f. Hannover-Stöcken-gruppen).

Rob. F. Thomsen, Østre Alle 46, 9000 Aalborg, 65 år 25. november.

Hans Hansen, Lupinvej 7, 9800 Hjørring, 70 år 26. november.

Holger Johansen, Dalføret 6, 2300 Kbh. S, 70 år 26. november.

Hans Bloch Hansen, Åsumvej 118 B, 5240 Odense NØ (Sachsenhausen) 75 år 26. november.

Hans Hasling, Frugthaven 39, 2500 Valby (Buchenwald), 65 år 27. november. (best.medl. i Buchenwaldklubben).

Helge Emil Møller, Apotekervænget 31, 6430 Nordborg (Buchenwald) 75 år 27. november.

Evald V. Poulsen, Aarestrupgaardsvej 16, 2650 Hvidovre (Neuengamme) 70 år 29. november.

Mary Oda Petersen, Toftevej 34, 3450 Allerød, 65 år 30. november.

Gerda Iversen, Tinnestvej 41, 7173 Vonge (Wisborg-Frøslev) 80 år 1. december.

Laurits Robert Hansen, Jernbane Alle 72, 2720 Vanløse (Buchenwald) 75 år 1. december.

Erik Oluf Olsen, Præstemosen 95, 2650 Hvidovre (Buchenwald) 70 år 1. december.

Ernst Mouritsen, Duevej 14, 4690 Haslev (Neuengamme) 65 år 2. december.

Ove Toft Hansen, Følfodvej 6, 4600 Køge (Neuengamme) 60 år 2. december.

Ejnar K. Frederiksen, Toften 208, 5330 Munkebo (Buchenwald) 75 år 4. december.

Poul Bøtker, Jagtvej 89, 2200 Kbh. N (Buchenwald) 70 år 5. december.

Morten Ruge, Nykær 67, 2610 Rødovre (Neuengamme) 65 år 7. december.

Otto Arndal, Gentoftegade 86, 2820 Gentofte, 65 år 7. december.

Jette Hecht Johansen, Ceresvej 20, 1863 Frederiksberg C, 65 år 8. december.

Carsten Hansen, Ørnevej 73, 2400 Kbh. NV, 60 år 9. december.

Finn Petersen, Dybedalen 7, Århus, 70 år 10. december.

Urban Ramussen, Damborg Alle 2 B, 2650 Hvidovre, 60 år 11. december.

Arne Vang Jørgensen, Saltværksvej 61 D, 2770 Kastrup (Buchenwald) 65 år 15. december.

Carl Østergreen, Carl Danfeldts Alle 13, 2700 Brønshøj (Buchenwald) 70 år 16. december.

Kai Ibsen, Skovparken 38, 6000 Kolding (Neuengamme) 75 år 18. december (socialsekr. i Erhvervshæmmede, Fredericia afd.)

Marie Sørensen, Blankavej 22, 2500 Valby, 80 år 18. december.

Oluf Redder, Gustav Holmsvej 22, 9000 Aalborg (Stutthof 25.707) 75 år 18. december. (best.medl. i Erhvervshæmmede, Aalborg afd.)

Frode Orla Jørgensen, Ørnfeltvej 15, 5230 Odense M (Buchenwald) 70 år 20. december.

Oskar Larsen, Indre Ringvej 199, 7000 Fredericia (Våbentransport) 80 år 20. december.

Frode Jakobsen, Hedetoften 5, 2680 Solrød Strand (Frihedsrådet, Ringen) 80 år 21. december.

ABONNEMENT 1987

Efter nu i 3 år at have holdt abonnementsprisen på kr. 50,- har det på grund af store stigninger i udgifterne til trykning og porto været nødvendigt fra og med 1. januar 1987 at forhøje den årlige abonnementspris til

60 KRONER

Avispostkontoret er i år gået over til et nyt adresseringssystem, baseret på edb-teknik, og det betyder, at hver enkelt abonnent har fået sit eget abonnementsnummer hos avispostkontoret. Det har derfor været nødvendigt at overgå til en anden opkrævningsform end den hidtil anvendte. Der vil ikke fremover være indlagt giroindbetalingskort i december- og februarnummeret, men derimod får hver eneste abonnent separat sendt pr. post i løbet af december måned en opkrævning til brug ved fornyelse af abonnementet for 1987. Som sidste rettidige indbetalingsdag vil 25. januar 1987 være anført, men betal hellere straks efter modtagelsen af girokortet, for at det ikke skal gå i glemmebogen.

Det skal tilføjes, at det stadig væk vil være muligt og særdeles velkomment at betale mere end de 60 kr. Alle overskydende beløb går ubeskåret til Kammeraternes Hjælpefond eller til Fangesamenslutningen, alt efter indbetalerens ønske. Endelig skal det nævnes, at de »gammeldags« girokort til brug ved tegning af nye abonnenter fortsat kan rekvireres hos os.

POUL NIELSEN

Tak

Hjertelig tak til de mange venner og kammerater, der glædede mig på min fødselsdag i august måned.

Eivind Lykkestrand

Jødiske ledere fra USA besøgte kirkeloftet i Gilleleje

Præsidentskabet for samtlige jødiske organisationer i USA var i september på rundtur i Nordsjælland. Den sluttede i Gilleleje den 19. sept. Man besøgte kirken, hvis loft tjente som skjulested for eftersøgte jøder, der var på vej til friheden i Sverige. De kom i år til Danmark, fordi næsten hele den danske befolkning stod sammen om at bringe jødiske medborgere i sikkerhed, da de under besættelsen blev jaget af nazisterne.

En af rejsens deltagere forklarede i Gilleleje kirke, at han havde besøgt samtlige lande, som under II verdenskrig var besat af nazisterne, og han kunne oplyse, at Danmark var det eneste land af dem alle, hvor jøderne havde overlevet, netop fordi hele befolkningen havde stået sammen om at redde dem. Danmark var således unikt.

I kirken blev det nøje forklaret, hvordan jøderne blev smuglet til Gilleleje og bl.a. gemt på kirkeloftet. Kodeordet ved døren var »Håb«. I langt de fleste tilfælde blev det indfriet, men til sidst gik det galt, og tyskerne stormede kirken og arresterede alle.

Nok så stærkt var det, at en dansk jødisk kvinde, nu bosat i Sverige, som var

Kirkeloftet i Gilleleje. (Foto Ole Fosmark).

en af dem, som blev arresteret på kirkeloftet og sendt i koncentrationslejr - for første gang genså kirkeloftet og detaljeret forklarede, hvorledes det hele var gået til. Der var koldt, og det trak på det støvede kirkeloft. Lys turde man ikke tænde, og alle blev beordret til at forhol-

de sig musestille. Den eneste lyd, som hørtes i rummet, var den dumpe tikken fra pendulet på det store kirkeur, trukket af to svære kampesten. Til sidst slog nerverne klik på en meget gammel mand, som gav sig til at skringe vildt. Da tyskerne til sidst trængte ind med råb og støvletramp, virkede det på nogle af dem ligefrem som en lettelse. Ventetiden var forbi - omend med tragisk udfald.

Der blev holdt mange taler bagefter ved en frokost på Hotel Strand, hvor der også deltog Gilleleje-fiskere, som havde sejlet jøder over Sundet. Som det blev sagt skulle den jødiske delegation ikke rejse videre i bevidstheden om at have truffet helte. Dansk mentalitet var bare sådan, at man ikke stiltiende ville se på, at medborgere blev jaget som dyr - og så gjorde hver især, hvad de kunne. I en sådan situation er der så bare nogle, som må tage sig af den praktiske side af sagen, og de skilte sig på ingen måde ud fra alle andre, som også hjalp.

Inden besøget i Gilleleje havde den jødiske delegation nedlagt en krans i Snekkersten ved mindesmærket for krojer Thomsen, som startede med at ro jøder over Sundet. han døde senere i koncentrationslejr.

Besøget i Danmark sluttede på Frihedsmuseet i København.

— For første gang tilbage på kirkeloftet i Gilleleje, siden hun blev arresteret af tyskerne og sendt til Theresienstadt.

Dansk kunst under krigen

Som det eneste sted i Danmark kunne man fra 4. maj til 1. juni i år på Haderslev Museum se en udstilling af dansk kunst fra besættelsesårene 1940-45. Det drejede sig om ca. 70 værker, store som små, at 26 danske kunstnere, hvoraf de

13 er ukendte, mens resten bl.a. er Elsa Alfelt, professor Erling Frederiksen, tandlægen Gustav Østerberg (tidligere omtalt i »Pigtraad« - og som Erl. Fr. født i Horsens), Henry Heerup, Egill Jacobsen, Asger Marlie Brande, Per Ul-

Bent Rotne: Dansk politisoldat i Sverige (tegning).

rich m.fl. Udstillingen var arrangeret af Haderslev Kunstforening og forberedt gennem næsten halvandet år.

Der var meget stærke ting imellem, som man vel kan forestille sig med krig og besættelse som emne. Man havde gerne set udstillingen vare længere, rettere at den havde passeret, skal vi sige, 7-8 danske byer rundt om. Men det kunne ikke lade sig gøre, da tingene var lånt med alle mulige klausuler hæftet på sig. Af samme årsag var der ting, man slet ikke kunne låne.

Danmarks Frihedsmuseum i København og maleren Peder Stougaards plakatsamling i Århus, der rummer tusinder af plakater fra alle lande, og om alle emner - og som engang skal blive et museum, ja begge havde bidraget til udstillingens bredde med udlån.

Johs. Rasmussen

Fra udstillingen: Dansk kunst under krigen. Jane Muus' fortolkning af: Stikker hentes

»Shetlandsbussen«

Fra det norske Krigsinvalidforbundets blad bringer vi denne tegning af motorkutteren »Heland«, der under krigen fik tilnavnet »Shetlandsbussen« på grund af dens mange illegale sejlture mellem England og Norge. Dens første rejse afgik fra Norge i november 1941 med norske flygtninge til England. I januar 1942 blev en engelsk agent bragt til Norge og i februar bragtes norske flygtninge til England. Senere foretog »Shetlandsbussen« seks rejser fra Shetlandsøerne med våbenforsyninger til den norske modstandsbevægelse. Våbnene blev landsat forskellige steder på den norske kyst.

Tegningen er udført af Ørnulf Opdahl.

»Shetlandsbussen« kendes af alle i Norge

»Dette er vist ikke Smilets Land«

Da Fritz Löhner-Bela i efteråret 1938 sammen med andre nye koncentrations-lejrfanger gik ind gennem den nylig oprettede Buchenwalds port med de store jernbogstaver JEDEM DAS SEINE, skal han til sin sidemand have sagt den sætning, der står oven over disse linjer.

Udtalelsen rummede i Löhner-Belas mund en smertelig ironi. For Löhner-Bela var den mand, der havde skrevet teksten til operetten »Smilets Land«. I mange år havde han arbejdet sammen med komponisten Franz Lehar. Det var et lykkeligt og frugtbart samarbejde. Den ene operette efter den anden var opstået af dette makkerskab: »Paganini«, »Zarewitz«, »Den glade Enke« - og altså som nævnt - »Smilets Land«. Operetter, som den dag i dag er kendt og elsket overalt i verden. Franz Lehar stod for musikken, men teksten til melodierne, librettoen til operetterne, det var Fritz Löhner-Bela. Og hvem kender ikke liner som »Gern hab' ich die Frauen geküsst« eller »Dein ist mein ganzes Herz«? Det er Fritz Löhner-Belas ord.

Fritz Böhner-Bela døde, og Buchenwald var ikke noget »Smilets Land«. Det skulle Löhner-Bela komme til at erfare.

Af artiklen i tidsskriftet »Der antifaschistische Widerstandskämpfer«, der udgives i DDR, og hvorfra jeg har hentet mine oplysninger, fremgår ikke, hvem der beordrede hæftlingene i Buchenwaldlejren til selv at skrive tekst og musik til en »Buchenwald-Lied«, men det skete i hvert fald, og sangen blev indøvet med hæftlingene i foråret 1939, og ve den arbejdskommando, der ikke fik den lært i en fart! SS-Obersturmbannführer Rödl, der på det tidspunkt var Erster Schutzhaftlagerführer, eksercerede med hæftlingene i timevis. Først da det blev pålagt hver blok for sig at indøve sangen, og hver blok i lige rækker på ti havde marcheret forbi hr. Obersturmbannführeren, syngende das Buchenwald-Lied til hans og de andre SS-officerers tilfredshed, var det slut. En kammerat, der var med, fortæller, at klokken var henad ti om aftenen, for han og hans kammerater endelig nåede

tilbage til blokken, udmattede af sult og stive af kulde.

I den følgende tid skete der så det mærkelige, at Buchenwaldsangen ændrede karakter. I stedet for at være en hån mod og en nedværdigelse af hæftlingene, en formaning om at finde sig i sin skæbne og indordne sig under forholdene, blev sangen efterhånden - ved den kraft og styrke, der ligger i både tekst og melodi - til det modsatte, nemlig en hymne til livet og til friheden, altså en modstandssang.

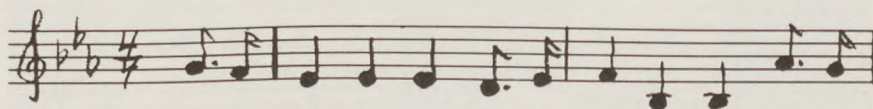
Vi danske politifolk, der kom til Buchenwald i september og oktober 1944, fik jo vores egen Buchenwaldsang. Den

blev også skrevet under selve lejropholdet, men fra første færd opfattet som en modstandssang, såvel af forfatteren (Svend Julsgaard Larsen) som af os andre.

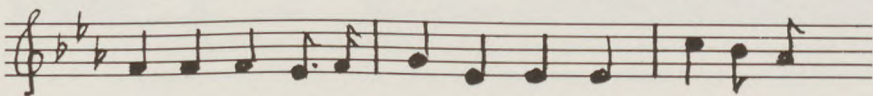
Den Buchenwald-Lied, som der her er tale om, mindes jeg ikke personlig at have hørt i lejren eller noget andet sted. Men det fremgår af den forannævnte artikel, at den har spillet en stor rolle for de tysktalende hæftlinge i Buchenwald.

Melodien er da også så god og teksten så smuk, at det ville være synd, om sangen gik i glemmebogen. Den skal derfor gengives her.

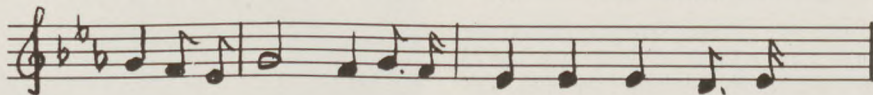
Buchenwald-Lied

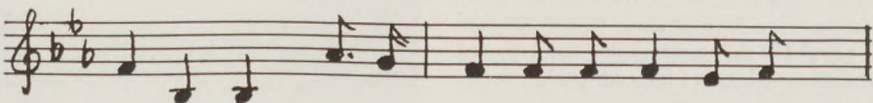
1. Wenn der Tag erwacht, eh' die Sonne lacht, die Ko-
2. Und das Blut ist heiss und das Mädel fern, und der
3. Und die Nacht ist kurz, und der Tag ist so lang, doch ein

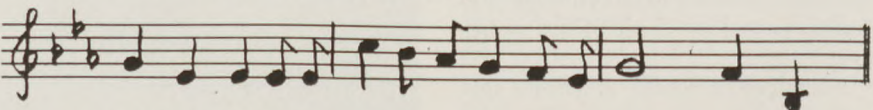
lonnen ziehn zu des Tages Mühn hin- ein in den
Wind singt leis, und ich hab' sie so gern, wenn treu sie, ja
Lied erklingt, das dis Heimat sang: wir lassen den

grauenden Morgen. Und der Wald ist schwarz, und der
treu sie nur bliebe! Und die Steine sind hart, aber
Mut uns nicht rauben. Halte Schritt, Kamerad, und ver-

Himmel rot, und wir tragen im Brotsack ein
fest unser Tritt, und wir tragen die Picken und
lier nicht den Mut, denn wir tragen den Willen zum

Stückchen Brot und im Herzen, im Herzen die Sorgen. Oh,
Spaten mit und im Herzen, im Herzen die Liebe. Oh,
Leben im Blut und im Herzen, im Herzen den Glauben. Oh,

Komponisten

Komponisten, der hed Hermann Leopoldi, blev losladt i 1939. Han emigrerede straks til USA, men vendte efter krigens slutning tilbage og bosatte sig i Wien.

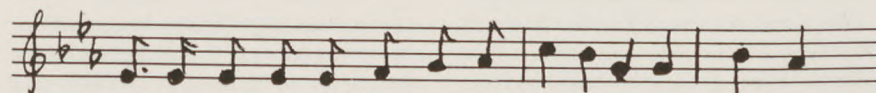
Fritz Löhner-Bela, der skrev sangens tekst - måske hans livs bedste og stærkeste - blev i oktober 1942 overført fra Buchenwald til Auschwitz. Her døde han i foråret 1943.

Men da var Franz Lehar for længe hoppet på nazisternes vogn og havde overladt sin partner gennem mange års lykkeligt og frugtbart samarbejde, jøden Fritz Löhner-Bela, til hans skæbne.

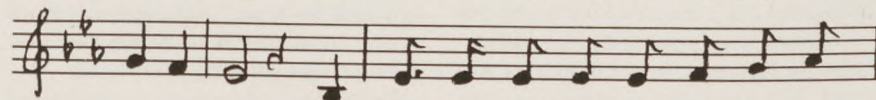
Hans Andersen

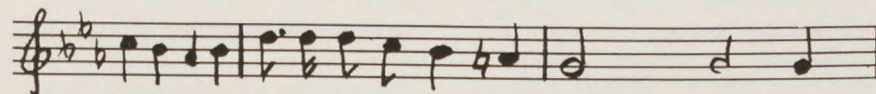
Porten til koncentrationslejren Buchenwald (foto 1984 Bjørn Andersen)

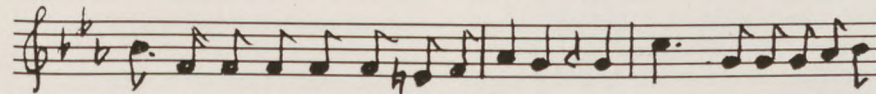
Buchenwald, ich kann dich nicht ver- gessen, weil du mein

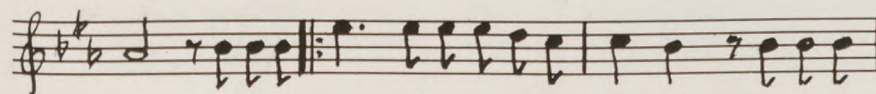
Schicksal bist. Wer dich verliess, der kann es erst er-

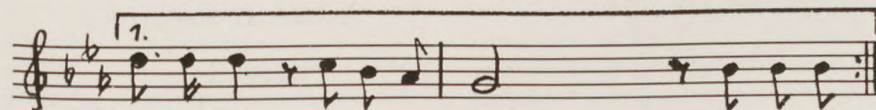
messen, wie wundervoll die Freiheit ist, Oh,

Buchenwald, wir jammern nicht und klagen, und was auch unsre Schicksal

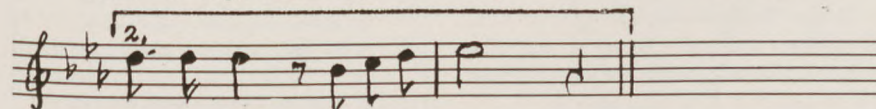

sei, wir wollen trotzdem Ja zum Leben sagen, denn einmal

kommt der Tag, dann sind wir frei,

Wir wollen

kommt der Tag, dann sind wir frei.

Note:

I en oversættelse (der er korrekt, men desværre ikke sangbar) lyder teksten til den tyske Buchenwald-Lied således:

Når dagen vågner, før solen ler,
drager kolonnerne af til dagens møje
ud i den gryende morgen.
Og skoven er sort, og himlen rød,
og vi bærer i brodsen et lille stykke brod
og i hjertet, i hjertet bekymringerne.

Oh Buchenwald, dig kan jeg ikke glemme,
for du er min skæbne.
Kun den, der forlod dig, kan ret vurdere,
hvor vidunderlig friheden er.
Oh Buchenwald, vi jamrer ikke eller klager,
og hvad end vor fremtid måtte blive,
vil vi trods alt sige ja til livet,
for engang kommer dagen, så er vi fri.

Og blodet er varmt, og pigen langt borte,
og vinden synger sagte, og jeg har hende så
kær.

blot tro hun, ja tro mod mig forbliver.
Og stenene er hårde, men fast vor gang,
og vi bærer hakker og spaderne med
og i hjertet, i hjertet kærligheden.
Oh Buchenwald...o.s.v.

Og natten er kort, og dagen så lang,
dog lyder en tone, som hjemstavnen sang:
vi lader os ikke fravriste modet,
for vi bærer viljen til livet i blodet,
og i hjertet, i hjertet troen.
Oh Buchenwald...o.s.v.

Da krigen kom til Lillesand

Kristen G. Haraldsen fortæller om hva som virkelig hendte da den fredelige sørlandsbyen våknet til krig dagen før resten av Norge i 1940

Politifullmægtig Nils Onsrud

Krigen i Norge begynte offisielt 9. april 1940.

I Lillesand startet den dagen før.

Men det var det få eller ingen som visste.

Ja, rent bortsett fra byens unge og energiske politifullmægtig, Nils Onsrud, den senere politimester i Arendal etter krigen.

Nærmest ved en skjebnens ironi ble denne fredelige, idylliske og litt søvnige Sørlandsbyen — av alle tenkelige steder langs vår langstrakte kyst — skueplass for det første, virkelige krigsdrama i vårt land.

Eller rettere sagt: Lillesand fikk den tvilsomme ære å få overvære selveste generalproven på det dramatiske krigsskuespillet som Adolf Hitler så omhyggelig hadde regissert: Det brutale tyske angrepet på vårt land.

At den vanlige, trauste lillesander ikke riktig forsto at nå gikk teppet opp for krigen i Norge, skal ingen fortenke ham i. Heller ikke de mer velinformerte blant våre myndighetspersoner forsto helt hva de illevarslende meldingene fra Lillesand innebar.

Den årvåkne politifullmæktigen skjønte imidlertid at krigen sto for døren, men hans kraftige advarsler til myndighetene ble sørgelig dårlig forstått.

Så fremmed var krigen for et folk som hadde levet i fred i 126 år.

Derfor ble vi hærtatt, »tatt på senga«, som det siden kom til å hete.

Ikke planlagt

Generalproven i Lillesand var ikke planlagt.

Den skjedde snarere ved en tilfældighet, som de høye herrer i generalstaben i Berlin ikke hadde forutsatt i sin omhyggelige planlegging av felttoget.

Ti på tolv smalt det ute i sjøen.

Det var det tyske troppetransportskipet *Rio de Janeiro* som fikk en torpedo i siden. Torpedoen ble avfyrt av den polske ubåten *Orzel*, nå i britisk tjeneste.

En times tid senere kom et dronn så kraftig at husene ristet, og vindusrutene klirret. Løse gjenstander falt ned fra buffeter og hyller, og lysekronene svaiet rent uhyggelig. Ubåten hadde avfyrt en ny torpedo.

»I Jessu navn, hva var det for spektakels«, sa folk og stirret utover mot Justøya. Det var i den retningen smellet kom fra, men tåken hindret alt utsyn.

Folk strømmet ut på gatene og begynte å diskutere hva det voldsomme drønnet stammet fra. Tordenvær kunne det ikke være. Det var sikkert. Antagelig var det en mine som hadde eksplodert.

Men kvart på to skar en tåkesirene vedvarende gjennom tåketeppe ute på fjorden. De triste ulene virket som et vondt varsel om at noe fryktelig hadde skjedd.

Ut av tåken gled motorkutteren *Lindebo* av Flekkerøy, og lenger bak fulgte fisketråleren *Jenny* av Ågerøya og tollerskøyta *Trygg* fra Brekkestø.

Et forskrekkelig syn

Folk som sto på kaien, ble nå vitne til et forskrekkelig syn. På Flekkerøykutteren var halve skanseledningen slått inn, og dekket gikk i bølgegang. Ombord i fisketråleren sto styrehuset på halv tolv.

Begge skøytene var stuvfulle av folk. De fleste i uniform. Noen var mer eller mindre påkledd. Noen var såret. Under en presenning lå en haug med lik.

På dekket fløt det blod...

Da *Lindebo*, som den første la inn til

dampskipskaien, stakk et blodig hode ut av et av vinduene. Det var skipperen.

»Få tak i politi og lege«, brølte han bryskt.

Et par guttunger løp sporenstreks opp til politikammeret for å hente politifullmæktigen. Han var rett før kommet tilbake fra en tjenestereise til Grimstad etter å ha fått telefonisk beskjed om torpederingen fra politivakten i Lillesand.

Under ledelse av den geskjeftige politifullmæktigen kom hjelpearbeidet inn i fastere former. De hardest skadede ble båret inn på dampskipsekspeditors kontor, hvor byens tre leger tok dem under behandling.

De ti likene som skøytene bragte med seg, måtte tas i land i presenninger. Så ille tilredt var de. De ble kjørt til Vestre Moland gravkapell.

Politifullmæktigen sørget dessuten for å avsperre havneområdet for å forskåne alle de skuelystne for det makabre synet.

Etter at disse praktiske foranstaltningene er foretatt, kan politifullmæktigen ofre seg for de friskeste av tyskerne som står hutrende og skjelvende i den tågetykke ettermiddagen. Mange er søkkvåte etter å ha svømt i isvannet, og de er tydelig oppskaket av de harde strabase- ne de har gjennomgått.

Da trer en offiser med en litt finere uniform frem fra den forhutlede mengden.

»Wehrmacht hier. Marine hier«, brøler han så det runger utover havnen.

De mer eller mindre forkomne tyskerne kom seg raskt inn på geledd.

Etter å ha kommandert rett, overleverte han så hele avdelingen til den for-

Aabenraa Rederi A/S

Finlands Konsulat

P. F. CLEEMANN

SKIBSMÆGLERFORRETNING

AABENRAA

telgr. »Cleemann«

tf. (04) 622182 - telex 52111

virrede politifullmektigen, samtidig som han presenterte seg som løytnant Voss — der älteste (eldste offiser).

Fra Rio de Janeiro

Da går det opp for Onsrud at det nok ikke var helt alminnelige skibbrudne han har fått med å gjøre, men soldater og marinefolk.

»Hva skal dette bety?« spør Onsrud forstøkt.

»Vi kommer fra *Rio de Janeiro*, et frelidig tysk handelsskip, lastet med levnetsmidler, svarer offiseren frekt. »Vi ble torpedert av en engelsk ubåt innenfor den norske 3-mil grensen«, legger han til.

»Men dere har jo uniformer?«

»Alle i Tyskland bærer uniformer i disse tider«, bemerker den tyske offiseren uskyldsblått.

»Nå vel. Jeg vil begjære avholdt sjøforklaring så snart det lar seg praktisk ordne«, tordner politifullmektigen.

Kravet om sjøforklaring setter løytnant Voss seg kraftig imot. Av forståelige grunner.

Under politifullmektigens ledelse ble så styrken ført til de foreløpige innkvarteringsstedene, som i mellomtiden var blitt rekvirert til dette formålet.

20 mann hadde egenhendig tatt seg inn i Bondeheimen, men bestyrerinnen ga beskjed om at de kunne ta 20 til.

»Zwanzig Mann hier«, sang Onsrud ut. Ordren ble gjentatt av den tyske løytnanten.

På Hospits Norge ble ytterligere 20 mann innkvartert, mens de øvrige 42 — som var lettere skadet — ble anbrakt på Tingsalen, byens største forsamlingslokale.

Et grotesk syn var det å se den ynkelige kolonnen sno seg gjennom de smale gatene. Noen gikk barbert. Andre på strømpelesten. De tunge militærstøvlene hadde de antagelig sparket av seg mens de lå og svømte i sjøen.

Kaffe og kaker

I løpet av kort tid sto hele Lillesand på hodet av hjelpsomhet.

Byens dyktige sanitetsdamer satte seg i sving og visste ikke det beste de skulle gjøre for de torpederte soldatene.

I Tingsalen ble det dekket mange kafebord med smørbrød og kaker. Store kjeler med kaffe og kakao ble kokt. Alt sammen forsvant som dugg for solen.

Da det ble kjent at de stakkes skibbrudne trengte både tørre klær og skotøy, satte ordfører Henrik Rønnevig seg

straks i sving. Det ble holdt formannskapsmøte pr. telefon, og det ble vedtatt å bevilge de nødvendige midler til klær, ulltepper og forplejning.

Byens manufakturhandlere tomte sine lagre av dresser, bukser og strømper, mens befolkningen supplerte med det den kunne unnvære.

Det ble kjøpt for store beløp i sigaretter og sjokolade. Kort sagt var det ingen grenser for hjelpsomheten.

Totalt ble det tatt ut varer for kr. 7.019,42.

Eldre sjøfolk som hadde opplevet tyske torpederinger under første verdenskrig, syntes nok det ble gjort vel mye stas på tyskerne. Men ingen — eller nesten ingen — tenkte på krig.

»Beskytte Norges nøytralitet«

Nå innløp det etter hvert forskjellige foruroligende meldinger. Den første kom fra distriktslege F. Fossum, som fortalte at en av soldatene da han kom til seg selv, hadde spurt om de var kommet til Bergen.

»Hva skulle dere gjøre der?«, spurte distriktslegen.

»Vi skulle til Norge etter anmodning fra den norske regjering for å beskytte landets nøytralitet«, svarte tyskeren.

Da Onsrud mottok denne urovekkende meddelelsen, var han ikke lenger i tvil om at det torpederte skipet var et trosskipskip på vei til Norge.

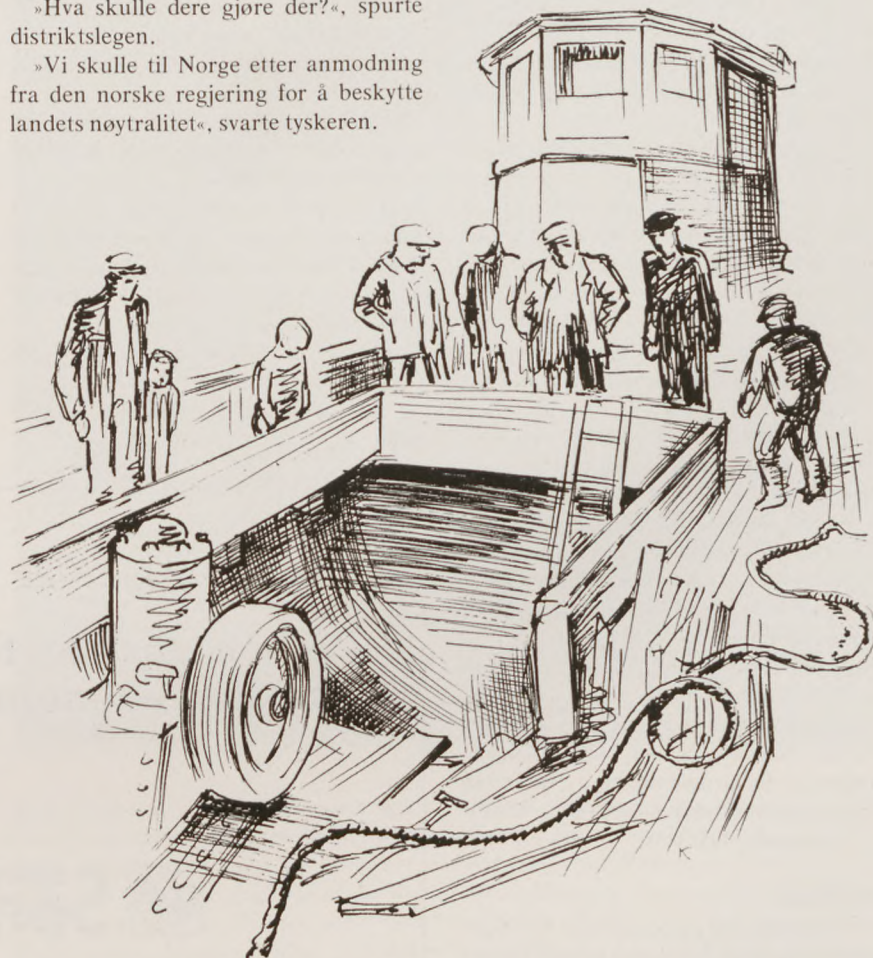
Og siden han hadde god grunn for å tro at det kunne komme trosskipskip også til Lillesand — som ikke var en militært befestet by — fant han det best å varsle de militære myndigheter.

Første ringte han til generalen i Kristiansand og gjorde rede for forholdet, at han hadde ca. 130 tyskere plassert på forskjellige steder i byen, og at hans beskjedne vaktstyrke innskrenket seg til lensmannen i Vestre Moland, en politibetjent og en politimedhjelper.

Der ble han henvist til Marinen, for — som generalen sa — begivenheten hadde jo skjedd på sjøen.

Kort etter hadde han kommandøren på tråden og avga samme rapport.

»Dette sorterer under generalen«, sa

Den 8. april 1940: Skaderne på fiskekutteren Lindebø bliver studeret. De var ret betydelige. Tegnet af Knud Bjarnow efter foto, der var blevet for udvisket til tryk.

kommandøren. »Folkene er jo allerede kommet på land«.

Den arme politifullmektigen forsto at han ikke vant gehør hos de militære myndigheter og at de nærmest betraktet ham som en nervøs og overspent embetsmann som de ikke kunne ta syndelig alvorlig.

Landgangssoldater!

Onsrud satte seg så i forbindelse med Justisdepartementet, hvor den fungerende sjef for politikontoret åpenbart forsto alvoret i situasjonen.

»Død og pine, det må være landgangssoldater«, sa han bestyrtet og ga politifullmektigen fullmakt til å rekvirere militære og politi etter ønske. Samtidig slo han forsiktig frem på at tyskerne burde avvæpnes.

Som sagt, så gjort.

På sit kontor iførte Onsrud seg sin nye paradeuniform, trakk pusten dypt inn og bega seg til Tingsalen. Han håpet at den gullprydde uniformen — som hadde en sterk likhet med en tysk kontreadmirals — ville virke tilstrekkelig imponerende på de tyske soldatene.

Med faste skritt gikk han opp på tasterstolen, slo neven hardt i platen og brølte ut:

»Sämtliche Waffen hier! Alle våpen leveres!«

Den myndige kommandotonen og den dype respekten for uniformer med mye gull fikk tyskerne til å reagere momentant. De spratt opp og halte frem sine våpen av forskjellige typer og kaliber, som ble samlet sammen og gjemt under betryggende forhold på politivakten.

Politifullmektig Onsrud ble dermed den første nordmann som avvæpnet tyskere på norsk jord.

Senere på ettermiddagen ringte han på ny til generalen og forlangte at det måtte bli sendt en militæravdeling for å avhente tyskerne og en militær styrke til å passe på byen. Dette ble lovet.

I mellomtiden foregikk det en hektisk aktivitet i *Agderposten*.

Redaksjonsekretær Einar Gauslaa hadde mottatt den oppsiktsvekkende nyheten om torpederingen av det tyske trosskipskipet og skjønte at det var sensasjonelt stoff.

Flyveblad

I samråd med disponent Alv Kristiansen ble det besluttet å utgi et eget flyveblad. Dette ble utdelt gratis på gaten av skolebarn.

Også på en annen måte ble Arendal direkte berørt av hendelsene i Lillesand.

Om kvelden ble ti av de hardest skadede transport til Aust-Agder og Arendals sykehus, som nærmest var satt i alarmberedskap da man fikk beskjed om å ta imot sårede.

På denne måten møtte Arendal de første okkupasjonsstyrkene som kom i land i Norge.

I Lillesand var ennå ikke generalprøven helt overstått.

Ved 20.30-tiden om kvelden ankom 40 befalsskoleelever fra 3. Divisjons skole i Kristiansand under kommando av løytnant Tore I. Tau.

Om lag 111 av de friskeste ble så transportert med busser til Birkeland Kr. Ungdomsskole, mens ni ble igjen i Lillesand for videre forpleining.

Dermed falt den fredelige roen igjen over Lillesand.

Den eneste forskjell var at lyset ikke ble slukket på politistasjonen. Politifullmektigen lå våken og fullt påkledd på en divan.

Det hadde vært en stri og slitsom dag, og situasjonens alvorlige karakter bar bud om at det ville bli krig.

»Tilkalte jeg to stø politikonstabler«

Som han senere skrev i sin rapport til Justisdepartementet:

»Da jeg følte meg overbevist om at krig ville begynne, og at Lillesand til dels var utset som landingsplass, tilkalte jeg to stø politikonstabler fra Grimstad mandag kveld«.

Slik begynte krigen i Lillesand.

En dag før invasjonssdagen.

(*Rotary Norden*, nr. 5, 1985)

FRA REDAKTIONEN

Farvebilledet af Admiral Gjeddes gård i vort blad side 124 var taget af Axel Lauritzen. Det kunne i bladet se ud, som om jeg havde taget det. *F-k.*

Nedrivning af henrettelsesplads forhindret

I Fængslet Wolfenbüttel i Nedresachsen blev mere end 2000 modstandsfolk fra hele Europa, deriblandt også en del tyskere, henrettet af Gestapo. For nogen tid siden blev det robet, at myndighederne nu ville nedrive de lokaliteter, hvor henrettelserne fandt sted. Dette vakte røre både i Tyskland og andre steder. Det internationale forbund af modstandsfolk (FIR) henvendte sig til den vesttyske forbundspræsident Weizsäcker om sagen, og forbundspræsidenten har nu meddelt FIRs præsident, italieneren Arialdo Banfi, at nedrivningen ikke vil finde sted, og landsregeringen i Nedresachsen har endog lovet at lade det tidligere henrettelsessted bringe i en værdig stand.

Bespis den sultne. Bespiser du ham ikke, så har du slået ham ihjel, så vidt det står til dig.

St. Ambrosius (ca. 340-397)

Sparekassen er fuld af ideer.

Ideer, der kan forbedre din private økonomi.

sparekassen •
Sønderjylland

Rudolf Hess sidder stadig i Spandau

I Spandau-fængslet i Berlin sidder en 92-årig mand på 40. år. Han kan kun med besvær gennemføre den daglige motionstur - og maven tåler ikke kraftige måltider. Han må se fodbold og Dollars i TV - men ikke politiske udsendelser. Han bevogtes af fire landesoldater, og det koster 8 mio. kr. om året. Rudolf Hess - tidligere stedfortræder for Hitler - blev idømt livsvarigt fængsel i 1946.

KZ-chef nægtet ophold

Stockholm 20/10.

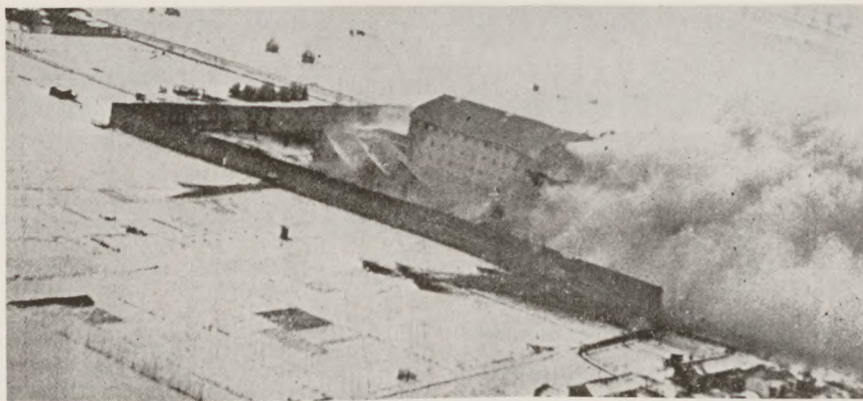
Den svenske regering besluttede i går, at den tidligere kommandant i en nazistisk koncentrationslejr i Estland, Karl Linna, ikke vil få opholdstilladelse i Sverige, selv om han gennem flere år har boet sammen med en svensk kvinde i USA.

Græd, da han fik sin egen dødsdom

Den 1. oktober for 40 år siden faldt dommen over Nazi-Tysklands gerninger. 12 af Det tredje Riges topfolk blev ved Nürnberg-processen dømt til døden. Hans Frank, der som generalguvernør i Polen havde sendt millioner i døden, græd, da dommen »døden ved hængning« blev forkyndt - SS-general Ernst Kaltenbrunner havde kun en hånlige grimasse til overs, før han blev ført til skaffottet.

Møde i forbindelseskomiteen for de tidligere krigsdeltagerorganisationer

Under ledelse af generalsekretæren for Verdensveteranforbundet, Serge Wourgaft, har der i Paris været afholdt et møde i forbindelseskomiteen for de tidligere krigsdeltageres organisationer. I mødet deltog repræsentanter for Den europæiske Føderation af tidligere Krigsdeltagere (SEAC), Den internationale Føderation af tidligere krigsfanger (CIAPG), Verdensveteranforbundet (FMAC) og Den internationale Føderation af modstandsfolk (FIR). Mødet drøftede blandt andet et internationalt stævne for tidligere krigsdeltagere og modstandsfolk. Stævnet finder sted i begyndelsen af december måned i Wien.

R.A.F. hjælper franske frihedskæmpere: I lighed med angrebene på norske, hollandske og danske Gestapo-hovedkvarterer (Aarhus Universitet) har R.A.F. hjulpet franske patrioter til flugt fra fængslet i Amiens ved et vellykket præcisionsbombardement af dette Gestapofængsel. De to billeder skildrer den dramatiske begivenhed. Øverst fængslet fotograferet, mens bomberne falder. Nederst den bombesprængte fængselsmur, gennem hvilken frihedskæmperne nåede ud til deres ventende kammerater. (Fra flyveblad, nedkastet i Danmark under besættelsen).

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

En aften med Hiltgunt Zassenhaus

Som tidligere meddelt her i bladet af lagde Hiltgunt Zassenhaus i september besøg i Norge, hvor hun besøgte Bergen og Oslo. På hjemvejen passerede hun København, og der var planlagt en række arrangementer, som det dog ikke lykkedes at indpasse i hendes tidsskema. Et enkelt arrangement lykkedes dog, og selv om det var med kort varsel, blev det en vellykket aften. I samarbejde med Landsforeningen Gestapofangerne og Neuengammeferien arrangerede Frihedsfonden en aftensammenkomst,

hvor deltog en halv snes repræsentanter for de danske, der under besættelsen sad i tyske tugthuse på grund af deres indsats i modstandsbevægelsen. Desuden deltog en række repræsentanter for fangeforeningerne.

På Frihedsfondens vegne bød Frode Toft velkommen. I stedet for en egentlig velkomsttale læste han en hyldest til Hiltgunt Zassenhaus, skrevet i »Pigtraad«s nr. 2, 1. årgang 1946, af Harald Nielsen, der så vidt vides var første dan-

Fra sammenkomsten med Zassenhaus:

Fra højre ses Villy Mørk Jensen, Knud Malthe Poulsen og Frede Toftgaard Jensen. For bordenden Hiltgunt Zassenhaus (Foto: Axel Lauritzen)

PRÆMAL ApS

— Et spændende værksted for maling og lakering af såvel gamle som nye møbler, døre, skabslåger og alt andet inventar, som kan afmonteres.

35 års erfaring stilles uden forbindende til Deres rådighed.

Aftal tid med vor malermester-konsulent, Ingolf Sørensen, på
(02) *94 34 16

sker, der blev dømt til døden ved tysk krigsret her i landet, men siden benådet med livsvarigt tugthus. Og han havde mødt Hiltgunt i tugthuset Futzbüttel. Han omtalte bl.a. de vitaminpiller, levertran m.m., som Hiltgunt bragte de skandinaviske fanger, og Frode Toft sluttede derfor velkomsten med at overrække hende en smuk vitaminkrukke af porcelæn samt et glas danske vitaminer.

Ved sammenkomsten var arrangeret en let »tag-selv-anretning«, og der var rig anledning for deltagerne til at hilse på hinanden og få en hyggelig snak. Der var også mange rørende gensyn, både mellem Hiltgunt Zassenhaus og de danske tugthusfanger, og mellem tugthusfangerne indbyrdes, hvoraf flere ikke havde set hinanden siden 1945.

Under spisningen talte flere af tugthusfangerne, bl.a. socialdirektor Frede Toftgaard Jensen, Odense. De takkede alle hjerteligt Hiltgunt, »tugthusenes engel«, og flere af dem havde medbragt gaver til hende. Hun fik således en kopi af en række af de breve hjem til Danmark, der var forsynet med hendes censurmærke og i nogle tilfælde også små private og opmuntrende bemærkninger fra hende til fangernes pårørende.

Neuengammeferienens formand, Villy Mørk Jensen, hyldede på arrangørernes vegne Hiltgunt Zassenhaus og sagde bl.a.:

- Som tidligere tugthusfange under krigen 1940-45 er jeg glad for at træffe dig her i Danmark. Dengang sad jeg med andre danskere i tugthuset Görden eller rettere Brandenburg.

En dag i januar 1945 blev vi tre danskere i tugthuset hentet ned til inspektorens kontor, hvor du var sammen med den danske præst i Berlin, Aksel Jeppesen.

Det var en opmuntring for os, at du og præsten medbragte en flaske levert-ran samt en rulle skråtoak. Og mens du underholdt inspektøren, fik vi en del oplysninger af præsten om, hvordan det stod til i Danmark. Denne opmuntring var af stor betydning for os og gav os nyt mod til at holde ud, trods sult og kulde, og det hjalp også, at du var medvirkende til, at Svensk Røde Kors kunne finde os, da krigen var ved at slutte.

Mine kammerater og jeg håber, at du vil få et godt ophold her i Danmark. Vi er dig meget taknemmelige, og vi håber, at det, du dengang stod for, vil vinde frem, så verden kan leve i fred.

Gennem alle de taler, der blev holdt, lød en samstemmende hyldest og tak for

det, Hiltgunt Zassenhaus havde betydet for fangerne i deres strenge isolation.

Også Hiltgunt Zassenhaus talte og rettede selv en tak til sine kære fanger. Hun understregede, at det, det kom an på, var at bevare mennesket og en menneskelig værdighed menneskene imellem. Kun derved kan vi håbe på en fremtid for menneskeheden i frihed og fred.

Inden det hyggelige samvær sluttede rettede formanden for Landsforeningen Gestapofangerne, Axel Lauritzen, også en hjertelig hilsen til Hiltgunt Zassenhaus, idet han både gav hende et kærligt knus og overrakte hende en erindringsgave fra Gestapofangerne.

-t

Klub for tugthusfangerne

Inspireret af det hyggelige samvær i Frihedsfonden med Hiltgunt Zassenhaus drøftede tugthusfangerne muligheden for at danne en kammeratlig klub for de tidligere tugthusfanger, dels fordi tugthusfangerne havde deres særlige forhold i Tyskland, og dels fordi der kan være meget at snakke om fra dengang.

Følgende initiativtagere vil nu gøre forsøget og vil derfor gerne i forbindelse med andre danske tugthusfanger fra dengang:

Villy Mørk Jensen, Sjørringvej 6, Sjørring, 7700 Thisted.

Knud Malthé Poulsen, Bleggårds-gade 15, 7100 Vejle.

Poul Steensgaard, Solvangsvej 10 A, 8400 Ebeltoft.

Per Moesgaard Nielsen, Aldersrogade 48, 2200 København N.

Jens Stenz, Strandboulevarden 72, 2100 København Ø.

Frede Toftegaard Jensen, Løvsanger-vænget 15, 5210 Odense NV.

Ny rekreations- og hjælpekasse

Som tidligere meddelt fik Neuengam-foreningen tildelt 300.000 kr. til en rekreations- og hjælpekasse af det over-skud, der fremkom ved salget af det særlige frimærke på 40-års dagen for befrielsen. Trafikministeren og det af ham nedsatte fordelingsudvalg bestemte dog, at beløbet også skal kunne komme andre tilgode, og at der derfor i det ud-valg, der skal administrere midlerne, også indtræder andre repræsentanter for fange- og modstandsbevægelsen.

Udvalget er nu nedsat og består af 3 repræsentanter for Neuengamfore-ningen, nemlig Jørgen Lind, formand, Otto Køster, sekretær, og Søs Lærche, kasserer, samt Frank Zorn, Friheds-kampens Veteraner, Ehgon Nielsen, der er Sachsenhausenfange og repræsen-terer Udvalget af tidligere fanger og modstandsfolk (FIR-udvalget), Birgit Fischermann, Theresienstadtforenin-gen, og Frode Toft, Frihedsfonden.

Neuengamforeningens bestyrelse har fastsat reglerne for udvalgets ar-bejde i en særlig vedtægt, hvori det om formålet hedder:

Midlerne uddeles til rekreatiomsfor-mål eller hjælp i særlige trangstilfælde og kan søges af danske statsborgere, der er eller vil kunne anerkendes i henhold til lov om erstatning til besættelsesti-dens ofre, § 1 a.

Det vil sige, at modstandsfolk, KZ-fanger og krigssejlere, der opfylder ovenstående betingelser, er berettiget til at søge tilskud. Udvalget kan i særlige tilfælde give dispensation, og udvalgets afgørelser er endelige.

Der bliver nu trykt ansøgnings-ske-maer, der fås ved henvendelse til fore-ningerne eller til Frihedsfondens kon-tor. Skemaerne indsendes til udvalget, hvis adresse er: Frihedsfondens kontor, Frederiksberg Bredegade 13 B, 2000 Frederiksberg.

ERHVERVSHÆMMEDE

Aalborg

Musik, fest og dans

Lørdag den 22. november kl. 18 fest i Lejbjergcentret kl. 18. Mod talrigt op. For deltagelse i festen, incl. den gode mad fra Mies køkken i Biersted er pri-sen sat så lavt som til 85 kr. pro per-sona. Tilmelding senest torsdag den 20. november til kontoret.

Stort gavespil

Mandag den 8. december kl. 19 stort gavespil i vort center, Østerbro 38. Med-bring en lille pakke.

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

RAHBEKFISK

(P. RAHBEK HANSEN) A/S

FILLET FACTORY COLD STORE & FREEZING PLANT
DK-7000 FREDERICIA . DENMARK

GESTAPOFANGERNE

Randers og Århus: Til stævne i Frøslevlejren

Gestapofangerne i Randers og Århus har haft den traditionelle sensommerudflugt, og den foregik igen i år i en fælles bus. Med på turen var fra besættelsestidens museum i Århus Fritjof Læno og Henrik Skov. Turen gik til Frøslev, hvor vi deltog i årsmødet i Frøslevlejrens Venner søndag den 16. august.

Vi besøgte Grethe og Chresten Karstensen i Øsby. Formiddagskaffen stod færdig, da vi kom, og takket være det gode vejr kunne vi nyde opholdet både i stuerne og i den store, smukke have. I bussen fortalte Chresten om modstandsbevægelsen på egnen - om de katastrofale følger af sabotagen på påhængsvognsfabrikken i Aabenraa - om Knjvsbjerg, der mistede sit sejrsmonument for 1864 - om læreren fra Hoptrup, der var byleder og kom til at hedde Revolvermartha - og meget mere.

I Frøslevlejren blev vi budt velkommen af Hans Chr. Rasmussen fra Christiansfeld, der var mødeleder. Det er et kæmpeprojekt, der er startet for at redde den stærkt forsømte lejr fra totalt forfald og undergang.

Ved eftermiddagens møde var der kransenedlægning ved mindestenen ved tårnet, og en fra landsdelen havde lovet at tale, men udeblev, uvist hvorfor. I stedet trådte Mogens Pedersen til og fortalte om det første møde med lejren og rejsen dertil fra Vestre Fængsel.

At der stadig laves god mad i lejren fik vi bekræftet om aftenen. Ved middagen var der mange, der tog ordet og fortalte om begivenheder i Neuengamme og Frøslev. Hans Iversen, Aabenraa, fortalte om den periode, da han var leder af flygtningelejren i Oksbøl. Fra Vesttyskland har Hans Iversen for nylig modtaget en stor tak og medalje for den måde, hvorpå han ledede Oksbøllejren.

Turen var begivenhedsrig og vellykket, og vil om muligt blive gentaget næste år med overnatning i Frøslevlejren.

Arrangementer i fremtiden:

23. november. Besøg på Bernadottegården i Hadsund.

21. december. Kransenedlægning og sammenkomst på Egå Marina.

Uge nr. 7. 1987. Besøg på besættelsestidens museum i Århus.

26. april 1987. Generalforsamling.

p.m.

Randers:

Besøg på Bernadottegården

Efter vor vellykkede sommertur til Frøslev den 16. august (se referat fra Århus afd.) er næste arrangement vort årlige besøg på Bernadottegården, søndag den 23. november. Det bliver en bustur, dersom der bliver fornøden tilslutning. Besøget er som sædvanen i samarbejde med Århus afdelingen.

Tirsdag den 2. december kl. 19 mødes vi alle på restaurant Skovbakken, Østervangsvej 1, til vort årlige julemøde, denne aften plejer at være virkelig festlig og en god optakt til julen.

Juleaften på nordre kirkegård hører også til vore gode traditioner, hvor mange stadig møder op til en kort mindehøjtidelighed.

Enkeltheder angående disse arrangementer udsendes til alle medlemmer inden længe, men reserver allerede nu disse tre datoer.

E.A.

Sjællandsafdelingen

Onsdag den 23. september 1986 havde Sjællandsafdelingen sin årlige skovtur. Turen startede om morgenen med bus fra Hovedbanegården til Rødby, hvor vi stillede bussen og tog med færgen til Putgarten og tilbage til Rødby igen. Herfra kørte vi til Nysted, hvor vi blev modtaget af vore værtsfolk på den nyrenoverede kro »The Cottage«. Foreningen var her vært ved en herlig frokost.

Efter frokosten fik vi en svingom til levende musik.

En del af deltagerne nød også de smukke udendørs omgivelser i det meget smukke efterårsvejr. Kl. 17.15 startede bussen for hjemturen til København.

Der var hele dagen igennem en glad og festlig stemning. Sangbøgerne blev flittigt brugt i bussen, og alle var enige om, at det havde været en dejlig dag.

E.K.

Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen

Generalforsamling

Ordinær generalforsamling afholdes mandag den 10. november kl. 19.30 i Parolesalen, Nyrupsgade 22, 6. sal. Kbh. V.

Dagsorden ifølge lovene. Eventuelle forslag hertil bedes sendt til formanden, Solveig Skjøtt, 02-485674 senest 8 dage før.

Som afslutning på aftenen kammeratligt samvær over en bid mad.

Kammeratskabsaften

i Admiral Gjeddes Gård, St. Kannikestræde 10, Kbh, fredag den 21. november kl. 18.30

Vi hygger os i Krostuen, hvor der serveres en lækker platte, 1 øl eller vand. Snaps og flere øl kan købes til sædvanlig pris.

Under spisningen vil ejeren af huset, fru Lisbeth Steen Hansen, fortælle af »Gjeddegården«s historie.

Derefter går vi op i »Holbergsalen«, hvor Lisbeth vil vise nogle gode film fra Afrika, hvor hun har opholdt sig i flere år med sin mand, nu afdøde statsaut. revisor H. C. Steen Hansen.

Som afslutning serveres der kaffe med kager i »Krostuen«.

Hele arrangementet koster kr. 95,00. Tilmelding (som er bindende) senest den 12. november til Solveig Skjøtt 02-485674.

Da der kun er plads til 35 personer, må man melde sig hurtigt.

Arrangementet vil, hvis der melder sig nok, blive gentaget den 30. januar 1987.

p.B.v.

Solveig Skjøtt

MINDEORD

Ved Prins Georgs bortgang

Prins Georg døde i september på Rigshospitalet i København. Hans levnedsløb vil være kendt fra dagspressens nekrologer. For tidligere fanger og modstandsfolk er der grund til at mindes nogle særlige afsnit af hans liv.

Under besættelsen havde han forbindelse med modstandsbevægelsen, og han var delingsfører i Civilforsvaret. Da Royal Air Force i marts 1945 bombarderede Gestapokvarteret i Shellhuset blev som bekendt den franske skole på Frederiksberg og de omliggende ejendomme ramt, hvorved mange omkom eller blev såret. I det vanskelige redningsarbejde deltog prinsen med sin deling.

Og i april 1945 deltog han i den danske del af Bernadotteaktionen, da de skandinaviske KZ-fanger blev hentet i koncentrationslejrene. Han har ofte givet udtryk for det uudslettelige indtryk, han derved fik af KZ-lejrenes gru.

Da spørgsmålet om oprettelsen af Bernadottegårdene på Fangesammenlutningens initiativ blev rejst, oprettedes Bernadottefonden, og det var helt naturligt, at man her valgte Prins Georg til formand. Han deltog også i indvielsen af de to Bernadottegårde og interesserede sig stærkt for deres virksomhed. I maj i år besøgte han således Ber-

nadottegården i Hadsund. Ved en sammenkomst deroppe sagde han, direkte henvendt til borgmesteren, at plejehjemmets standard under ingen omstændigheder må forringes, og hvis det bliver nødvendigt, må midlerne skaffes, så standarden opretholdes.

Ved samme lejlighed aflagde Prins Georg besøg på Nors Hovedgaard, et besøg han siden mindedes med glæde. Her oplevede man et typisk eksempel på hans beskedne facon. Lige før afrejsen trak han tegnebogen frem og stak diskret kassereren for Nors et pengebeløb som en »lille gave«.

Her i efteråret var planlagt et besøg på Bernadottegården i Roskilde, men det nåede han ikke.

Prins Georg blev bisat fra Holmens kirke. Fra kirken førtes kisten gennem Amaliegade forbi Det gule Palæ, der i de senere år var prinsens bolig, og her havde Røde Kors hovedkvarter under krigen, og det var herfra de første danske Røde Kors-transporter afgik til koncentrationslejrene. Foran palæet havde repræsentanter for fange- og modstandsorganisationerne taget opstilling. Foruden repræsentanter for Buchenwaldklubben, Theresienstadtklubben og Frihedskampens Veteraner var her mødt faner fra 14 fange- og modstandsorganisationer, bl.a. Amalienborgklubben, Brigadeforeningerne, Dachauklubben, Neuengammeforeningen, Landsforeningen Gestapofangerne samt også faner fra landsforeningens Sjællandsafdeling og afdelingerne i Randers og

Århus. Da kortegen med Prins Georgs kiste passerede palæet, blev fanerne sænket som en sidste hilsen. -t

Rense Bonde

Vi fra Ravensbrück har med vemod mistet Rense Bonde fra Randers. Jeg har kendt Rense fra min barndom. Da vore familier kendte hinanden, var det naturligt, at vi holdt sammen både i Ravensbrück og siden i Wandsbeck ved Hamborg. Men der blev jo lidt langt in.ellem os, da hun efter sin mands død flyttede tilbage til Randers.

Medens hun boede på Falster, havde vi den glæde at nyde godt af hendes berømte gæstfrihed, for Rense var altid omgivet af mennesker. Hun havde den sjældne egenskab at kunne lytte til andre og sætte sig ind i andres problemer.

Hun havde samme tro, som min far havde - at der er et liv efter dette - og det gav anledning til mange samtaler. Een ting vil jeg altid mindes ved Rense. Når vi stod i den kolde, grå appel, fik jeg en gang imellem en albue i siden og hun hviskede: Se op, se farverne på himlen, hvor er himlen smuk i dag. Og det var jo også det eneste, der var smukt dernede.

Grethe Kristensen
Roskilde

Foreningernes faner sænkes, da Prins Georgs kiste føres forbi Det gule Palæ (Foto: Jens Ørsgaard)

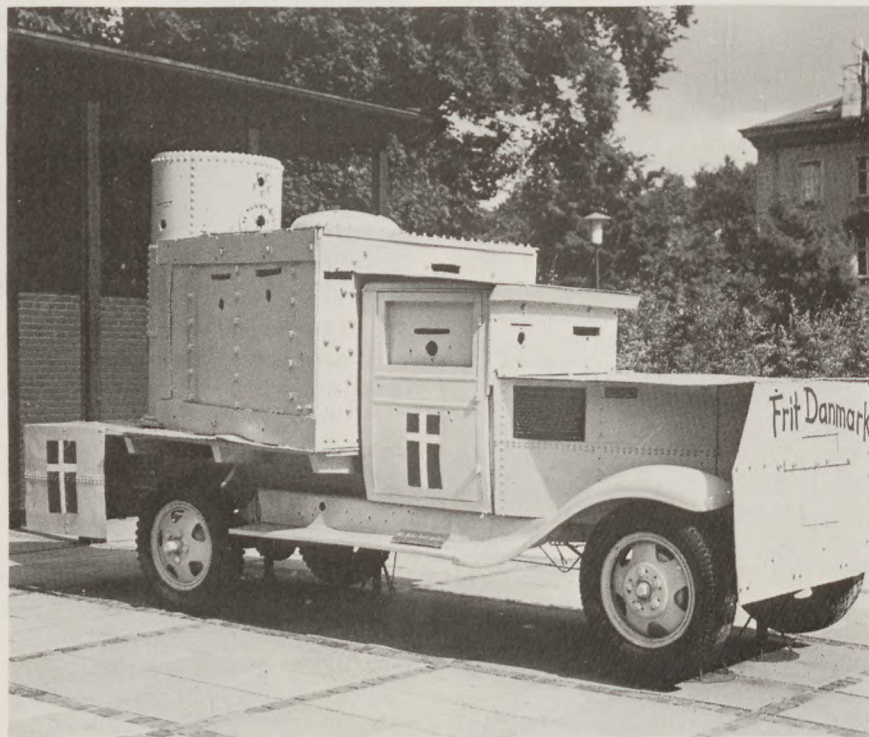
BOGEN OM »DEN DANSKE PANSERVOGN V3«

Foreningen Frihedsmuseets Venner har udsendt en længe savnet bog om den berømte panservogn »V 3«, der står opstillet foran Frihedsmuseet. Bogen fortæller historien om panservognens tilblivelse og om dens virke i dagene omkring 5. maj 1945.

Panservognen blev konstrueret i de

sidste dage før 5. maj i Frederiksværk, og med et righoldigt fotomateriale omtales aktionen i Asserbo Plantage, hvor modstandsfolkene arresterede medlemmer af Lorenzen-banden. Bogen, der er populært fortalt med tekst på både dansk og engelsk, giver et indtryk af de bevægede befrielsesdage i 1945.

Bogen, der kun koster 20 kr., kan købes på Frihedsmuseet. Den er på 32 sider i A5-format.

Den berømte danske panservogn V3 er blevet Frihedsmuseets vartegn.

HUN HJALP UNGE JØDER PÅ VEJLE-EGNEN

Anna Boesen: Mine jøder.
Forlaget Humilitas. Egernvej 20.
Vejle. Stort format 24 sider.

De to Vejle-overlærere Fredy Jensen og William Rosenkilde, som mange år har brugt al fritid på lokalhistorie, ikke mindst stof vedrørende besættelsesårene, har netop udsendt et nyt lille hæfte. Ikke på så mange sider, men i stort format, og med en række optryk af autentiske dokumenter fra de år, da Gestapo havde travlt med at indfange alle jøder i Danmark.

En kendt Vejle-dame, fru Anna Boesen, (1892-1980), gift med bogbindermester J. Boesen, sammen med flere på egnen, bl.a. pastor Søren Andersen i Skibet, lille forstandskommune ved Vejle, tog sig af en række unge tysk-jødiske emigranternes skæbne.

Gennem en årrække havde man i danske kredse hjulpet med at få op mod 2000 unge tyske jøder af begge køn ud fra Tyskland, så de i Danmark kunne oplæres i specielt landbrug med henblik på senere bosættelse i Palæstina, som Israel dengang hed.

Det hele begyndte omkring 1932. Da Danmark blev besat, opholdt der sig

endnu ca. 500 sådanne unge her i landet. Nogle slap videre til Sverige, men de fleste blev rundt i deres læresteder, fx 30 på gårde i nærheden af Vejle. Det var dem, fru Boesen, pastor Søren Andersen m. fl. selv havde fået anbragt.

Det er nogle af besværlighederne fra de år, enkelte gange konfrontationer med de lokale tyske myndigheder, især Gestapo, vi her hører om. Og hvordan man reddede nogle, mens andre, da tyskerne tog jødefølgelsen op i Danmark i 1943, måtte turen med til Theresienstadt-lejren i Czekoslovakiet. De fleste overlevede og enkelte bosatte sig efter krigen i Vejle for bestandigt.

Skriftet bringer bl.a. et par originale takkekort for pakker og breve, som fru Boesen havde sendt til bestemte tysk-jødisk-vejleensiske fanger i Theresienstadt - og cirkulærer om, hvad der måtte sendes, underskrevet af biskop H. Fuglsang-Damgaard, professor Rich. Ege og P. Brandt Rehberg (siden selv professor). Og et brev, som fru Boesen 12.9.42 sendte til Kaj Munk i Vedersø om at komme og holde foredrag i »Kvindernes internationale Liga«s Vejle-afdeling. Hun var lidt ked af hans kortfattede afvisning, skrevet på hendes eget brev. Men, som udgiverne af skriftet nævner, så kunne hun jo ikke vide, at Kaj Munk netop var ved at lægge sidste hånd på sin store erindringsbog på den tid.

Et fordringsløst, men interessant tidsbillede fra de år i Danmark.

Johs. Rasmussen

SMUK BOG OM MALEREN CARLO WOGNSEN

Carlo Wognsen ville være fyldt 70 år den 15. august i år, men det nåede han ikke. Hans gode ven, bogtrykker Wilh. Burmester, har nu sat ham et smukt minde ved at udsende en bog om ham. Teksten er skrevet af den dygtige Aalborg-journalist Ole Bergh, der har arbejdet med emnet gennem lang tid. Bogen rummer 58 illustrationer. Det er dels tegninger, dels gengivelser af oliemalerier. Bogen fås hos udgiveren Wilh. Burmester, Aalborg, og koster 325 kr. Hertil kommer forsendelsen. Bogen er det værd.

Den Carlo Wognsen, bogen fortæller om, er venen, arbejdsfællen, tegneren, maleren, modstandsmanden, kunstneren og det inspirerende menneske.

Carlo Wognsens smukke bomærke, tegnet til Bernadottegården i Hadsund

Moderen var norskfødt, og hun vejlede børnene til at have den indstilling, at vi i Danmark skulle gøre vort til, at Hitler tabte krigen - og sønnen fulgte moderens anvisning. Allerede som fol udførte han småsabotager. Senere var det de illegale blade, der var blandt hans aktiviteter. Dertil kom våbeninstruktion, sidst i den nordjyske regionsledelse. Han blev ildsjælen i den spæde modstandskamp. Han forberedte sprængning ti steder på et jernbanelegeme, han lagde sprængstoffer under flere jernbaneviadukter og placerede i samme forbindelse våbendepoter.

Duplikeringsarbejdet til de illegale blade blev udført af pastor Aage Damtoft. Arne Nielsen (Espegård) måtte tage til Sverige, og så førte Wognsen og Arne Elstrøm (Nybo) arbejdet videre, men Carlo blev stukket, men hans arbejde førtes videre i K-kompagniet, der blev kaldt Kongen Kompagni. Her var der samarbejde med redaktør Eigenbroth og Søster Ragna. Den 2. august blev han arresteret, og mishandlingerne knækkede hans helbred, og han led resten af tiden af en konstant hovedpine. Han ville i forhørene ikke sige noget.

Vejen gik så til Kong Hansgades arrest, Vestre Fængsel i København og med skibstransport til Flensborg og derfra til Frøslev. Han overførtes til Sønderborg Statshospital, og her blev han befriet af Eigenbroth og Ole Lippert og ført til Hobro, men det gik galt, og vejen gik atter til Frøslev.

Efter befrielsen fik han af Aalborg kommune en hædersgave på 500 kr. Han blev chef for flygtningelejren Aalborg Vest. Den talte 12.000 flygtninge. Man sagde, at han skulle være chef, for han vidste, hvordan arbejdet *ikke* skulle gøres. Her holdt han ud i 4 år.

Som kunstner har han udført mange udsmykningsopgaver, bl.a. af 4.-Majkollegiet i Aalborg. Han foretog talrige rejser til udlandet og hentede her inspiration til sine mange arbejder, og han blev en meget efterspurgt kunstner. Han har udstillet på Charlottenborg, hos »Nordjyderne« og på »Den Frie« samt på »Den Polykrome«. Han skænkede 40 karikaturer fra Frøslev-lejren til Frihedsmuseet på Sønderborg Slot.

Gennem en årrække var han lektor på Aalborg Statsgymnasium, og han var hele livet igennem præget af sit engagement i modstandskampen. Han diskuterede gerne, men han ynkede aldrig sig selv. Han var glad for at undervise. Hans fag var formning og kunstforståelse.

Hans mange venner siger enstemmende: »Vort liv blev rigere af at samarbejde med ham.«

SKIBSSABOTAGER OG SPANSKE BORGERKRIG

Erik Nørgaard: Krigen før krigen. Bogans forlag. 168 sider. 192 kr.

Den kendte radio-journalist Erik Nørgaard, som i tidens løb har skrevet en række bøger om alskens emner, har også beskæftiget sig med kommunismens veje i Danmark og Norden ved flere lejligheder. Og han bebuder i vinter en bog om Jane Horney. Men, altså her foreligger en bog »Krigen før krigen«, undertitel »Wollweber-organisationen og skibssabotagerne«. Tidsmæssigt går bogen fra 29.3.36 frem til 9.4.40, da Danmark besættes.

En flyttet tysk rigsdagsmand, Ernst Wolweber, var i Danmark og hele Norden og i tyske illegale kredse en nøglefigur i en årrække. Den, som på den kommunistiske Internationales vegne, ja og for Den røde Hærs 4. afdeling drev aktiv sabotage. Målet var at skade nazistiske o.l. interesser, dvs. Tyskland, Italien, Japan og Franco-Spanien ved sabotage på skibsværfter rundt om. Her i Danmark gjaldt det fx Frederikshavn Skibsværft og dets ordrer til Tyskland.

Dem, der kan dansk historie fra besættelsen og årene op til den, husker et navn som søfrybøder Richard Jensen.

En overgang havde Den internationale Sømandsfront sit hovedkvarter i København. Bogen bringer meget om dansk og tysk politis samarbejde til tider, en overraskende officiel fordømmelse af sabotagerne i Frederikshavn

fra det danske kommunistparti, en del tysk og russisk bluff og den berygtede tysk-sovjetiske Ikke-angrebspagt, som jo holdt frem til 22.6.41. Foruden skildringen af Wollweber, Rich. Jensen, Aksel Larsen m.fl. får man stjalne sideblikke til den østrigske seksualforsker, jøden Sigmund Freud, som slap ud af Østrig i sidste øjeblik - ved en kraftig offentlig »lovprisning« af Gestapo, af Mogens Fog, Bert Brecht m.fl.

De, som overlevede i de tider, når de ellers deltog i sabotager eller farlig kurér-tjeneste, var gjort af et særligt og hensynsløst stof. Det må man sande. Bogen læses som en anden krimi.

Johs. Rasmussen

Pakhuset på Dessauer Ufer

Hvem har nedskrevet noget om emnet?

Min bror, postassistent Anton Richard Christensen er født den 23. januar 1917 i Frederikshavn. Han blev arresteret i Tønder oktober 1944. Derefter gik turen til Staldgården i Kolding og senere Frøslev.

Den 13. januar 1945 blev han deporteret til Neuengamme, hvor han fik fangenr. 69.205. Den 23. januar 1945 kom han på udekommando til Dessauer Ufer i Hamborgs Frihavn.

Han døde den 4. marts 1945 i Dessauer Ufer og blev begravet på Ohlsdorf Kirkegård i nærheden af Hamborg.

Han blev hjemført til Danmark i juli 1947 og ligger begravet i Frederikshavn.

Såfremt der er gamle fanger, som efter krigen har nedskrevet noget om tiden i pakhuset på Dessauer Ufer, vil jeg meget gerne i forbindelse med dem.

Alle udgifter til efterlysning, kopier m.v. betales af mig.

Med venlig hilsen
Erling R. Christensen
Peter Willemoes Vej 17
9900 Frederikshavn

Pigtraad-Gestapofangen

Nummer 6 . November 1986

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N. (01) 35 50 12.
Næstform.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. (07) 97 12 71.
Sekr.: P. Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. (02) 95 22 08.
Kass.: Bernt Johannesson, Kongshvilevej 20, 2800 Lyngby, giro 5 11 79 17.
Bestyrelse: H. Davidsen, Frode Toft, Hans Andersen, Else Drejer, Lilian Olsen, Birgit Fischermann, Solveig Skjøtt, Ove Laursen, Peter Møller Madsen og Erik Jensen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894 Øster Ulslev (03) 86 55 59.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K. (01) 12 85 95.
Sommer: Mønstien 6, Vester Lyng, 4500 Nykøbing S. (03) 41 01 20.
Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. (09) 12 71 99.
Århus: Fmd.: Knud Andreassen, Brønhøjvej 11, Hyllested, 8400 Ebeltoft. (06) 33 60 61.
Kass./sek.: Arnold Sejersen, Jægergårds-
gade 138, 2., 8000 Århus C. (06) 13 07 65.
Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. (08) 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. (02) 95 22 08.
Kass.: Ernst Nielsen, Firskovvej 42, 2800 Lyngby. Giro 6 45 87 18. (02) 87 09 58.
Socialsekretær: Otto Laugesen, Snerlevej 27, 7900 Nykøbing Mors. (07) 72 02 27.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kbh. N (01) 35 50 12.
Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej 75, 8200 Århus N. (06) 16 92 42.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Johan Kanding, Smedetoften 16, 2400 København NV. (01) 19 24 24.
Socialsek.: Kaj Wadsbach Petersen, Lunde-
bjerggårdsvej 228, 2740 Skovlunde. (02) 94 44 92.

Kontor: Kongevejen 252, 2. sal, 2830 Virum. (02) 85 58 98. Giro 881 17 88. Åbent tirsdag, onsdag og torsdag kl. 10-14. Sociale sager kun tirsdag og torsdag.

Esbjerg afd. Fmd.: Viggo Hansen, Palnato-
kes Alle 19, 6700 Esbjerg. (05) 14 27 58.

Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjydske afd. Fmd.: Jens Jac. Jensen, Fårbækvejen 2, 7000 Fredericia. (05) 95 79 88.

Kontor: Kongensgade 31 A, tlf. 93 29 73, åbent tirsdag kl. 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. (05) 52 82 43.

Kolding: Kontor: Koldinghus, Staldgården. Åbent 2. og 4. torsdag kl. 14-17.

Odense afd.: Kontor: Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ, tlf. (09) 15 45 87. Åbent hver onsdag kl. 10-12.

Fmd. og socialsekretær: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. (09) 15 98 27.

Kass.: Ruth Gjersing, L.A. Ringsvej 52, 5230 Odense M, tlf. (09) 14 27 16.

Sydfyns afd.: Louis Artéll, Brændeskovvæn-
get 7 B, postbox 251, 5700 Svendborg. (09) 22 37 00.

Aksel Jørgensen, Vornæsvej 33, 5700 Svend-
borg. (09) 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten
3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. (02) 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvig-
vej 67, 9220 Aalborg Ø. (08) 15 70 82. Cent-
rets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg (08)
12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-
12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, Louis Hamme-
richs Vej 11, 2, 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200 Århus N. (06) 16 63 18. Åbent mandag-
fredag kl. 9-12 (sociale sager). Kammeratligt samvær
tirsdag og torsdag kl. 14-17.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Axel Lauritzen, Lundtofteparken 42,
2. tv., 2800 Lyngby. (02) 88 12 42.
Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62,
8900 Randers, tlf. (06) 42 69 61.

Randers afd.: Fmd.: Erik Andersen, Fjord-
bakken 32, Møllerup, 8900 Randers. (06) 44
13 19.

Kass.: Karin Larsen, Sjællandsgade 11, 8900
Randers. (06) 42 58 60.

Sjællandsafd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skot-
tegården 15, 2770 Kastrup. (01) 50 48 61 og
(01) 50 09 70.

Kass.: E. Gøjhede, Vejlands Alle 95, 2300 Kø-
benhavn S, tlf. (01) 58 16 55. Giro 1 70 30 72.

Århus afd.: Fmd.: Edith Johansen, Hou-
gårdsvej 58, II, 8220 Brabrand. (06) 26 15 19.
Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebel-
toft. (06) 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN:

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
Lille Værløse. (02) 48 56 74.

Kass.: Henning Skøtt Sørensen, Kastrupvej
78, 1. tv., 2300 Kbh. S., tlf. (01) 58 31 02.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjørløer Boulevard
12, 2. tv. 2450 Kbh. SV. (01) 16 60 98.

Kass.: Gunnar Transel, Vestergade 29, 7100
Vejlø.

HORSERØD

Fmd.: Heinrich Davidsen, Kastrupvej 90, 2300
København S. (01) 55 34 99.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvej 6, Sjørring,
7700 Thisted. (07) 97 12 71.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2. tv.,
2650 Hvidovre. (01) 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5, 5000 Oden-
se C.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 Kø-
benhavn N. (01) 35 50 12.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22,
5000 Odense C. (09) 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128,
5240 Odense NØ. (09) 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulf, Kidhøj 10, 2880 Bag-
sværd. (02) 98 11 77.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72,
2650 Hvidovre (01) 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærsvvej 28 C,
2820 Gentofte. (01) 65 82 12.

Kass.: Herman Erbstein, Gerlevvej 15, 2700
Brønshøj. (01) 28 27 15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12
senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8592 Anholt
by. Henv. til: Alfred Bertelsen, Louis Hamme-
richsvej 11, 2., 8200 Århus N. (06) 16 63 18.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpe-
fond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution.
12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors, 7700
Thisted. Henv.: Alex Binnebalde, (07) 98 11 95.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Ge-
stapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henv.
til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille
Værløse (02) 48 56 74.